

HYVÄN ELÄMÄN PÄIJÄT-HÄME

Päijänne-Leader ry:n
maaseudun kehittämisstrategia
2023–27

Sisältö

1. Johdanto	1
2. Tiivistelmä strategian valmisteluprosessista	2
3. Alueen kuvaus	2
4. Alueen mahdollisuudet ja kehittämistarpeet	6
4.1 SWOT-analyysi	6
4.2 Vahvuudet ja mahdollisuudet	7
4.3 Heikkoudet ja uhat	8
5. Hyvän elämän Päijät-Häme – Päijänne-Leader ry:n kehittämisstrategia vuosille 2023–27	9
5.1 Pitovoimainen Päijät-Häme	10
5.2 Vetovoimainen Päijät-Häme	11
5.3 Lumovoimainen Päijät-Häme	12
6. Strategian seuranta ja arviointi	14
7. Strategian toimeenpano	15
7.1 Toimintaryhmien yhdistyminen	15
7.2 Toimintaryhmän hallinto	15
7.3 Aktivointi, hankeprosessi ja valintakriteerit	16
7.4 Viestintä	16
7.5 Yhteistyö ja verkostot	17
7.6 Kansainvälisyys	17
8. Rahoitussuunnitelma	18
Lähteet	i

1. Johdanto

HYVÄN ELÄMÄN PÄIJÄT-HÄME on uuden, alueellisesti laajemman Päijänne-Leader ry:n ensimmäinen paikallinen kehittämissuunnitelma. Uusi Leader-ryhmä syntyy ohjelmakauden 2023–27 alussa, kun kaksi hämäläistä toimintaryhmää Päijänne-Leader ry ja Etpähä ry yhdistävät voimansa alueensa maaseudun kehittämiseksi.

Yhdistyminen vahvistaa Leader-organisaatiota lisäämällä sen osaamista ja taloudellisia resursseja, turvaa osaamisen ja hiljaisen tiedon säilymistä organisaatiossa sekä lisää toiminnan ja organisaation resilienssiä. Yhdistymisen valmistelua ovat tehneet yhdistysten toimihenkilöt ja hallitukset useiden vuosien ajan, muun muassa yhteisissä tulevaisuustyöpajoissa ja tapaamisissa. Yhteistyön tiivistymistä ja kehittymistä on tukenut toimintaryhmien pitkä yhteistyö niin toiminnallisella kuin henkilökunnan ja hallituksen tasolla. Osoituksena tästä ovat olleet lukuisat alueiden väliset hankkeet ja samantyyppiset rajaukset kehittämis- ja investointihankkeissa.

Päijänne-Leader ry kattaa jatkossa yhdeksän Päijät-Hämeen maakunnan kymmenestä kunnasta ja yhden kunnan Etelä-Savosta. Kunnat ovat Asikkala, Hartola,

Heinola, Hollola, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki, Pertunmaa ja Sysmä. Yhdistymisen myötä Päijänne-Leader ry tarjoaa laajemman alustan hanketoimijoilleen ja on entistä kiinnostavampi kumppani ja aluekehittäjä, mitä kautta ryhmän rooli maaseudun kehittämistyössä vahvistuu entisestään. Toimimme paitsi alueellisesti, myös alueiden välisesti ja kansainvälisesti, tavoitteenamme saada lisäarvoa paikalliseen kehittämiseen.

Missionamme on tukea vaikuttavaa yhteisöllähtöistä paikalliskehittämistä. Visiomme on olla ”Elinvoimaisen maaseudun mahdollistaja – innovatiivinen uudistaja”. Päijänne-Leader on tavoitteellinen ja tulevaisuusorientoitunut paikalliskehittämisen alusta. Päijänne-Leader toimii konserninomaisesti hallinnoiden myös maakunnallista kylien yhteenliittymää ja kalaleaderia. Päijänne-Leader ry:n kokonaisstrategia muodostuu kuvan 1 mukaisesti kolmesta osa-alueesta: Paikallisesta Leader-strategiasta Hyvän elämän Päijät-Häme, Sisä-Suomen Kalaleaderin strategiasta Kestävää kasvua kalasta 2021–27 ja Päijät-Hämeen kyläohjelmasta 2022–25.

2. Tiivistelmä strategian valmisteluprosessista

TOIMINTA-ALUETTAAN laajentavan ja uudistavan Päijänne-Leaderin strategiaprosessista ovat vastanneet yhteistyössä Leader-ryhmien hallitukset ja toiminnanjohtajat. Sitä on toteutettu kaikille avoimilla kyselyillä, sidosryhmäkyselyillä ja -haastatteluilla, työpajatyöskentelyllä, teemallisilla tilaisuuksilla sekä toteuttamalla erilaisissa tilaisuuksissa tiiviitä kyselyitä. Yhdessä Päijät-Hämeen Kylien kanssa toteutetun kyläkyselyn ja työpajan sekä Sisä-Suomen Kalaleaderin strategiaproessin tuloksia on hyödynnetty strategian laadinnassa.

Päijänne-Leader ry, Etpähä ry ja Pohjois-Kymen Kasvu ry toteuttivat syksyllä 2020 toimintaympäristön nykytilakuvaukset, joissa selvitettiin alueiden tilaa tilastotietojen, kyselytutkimuksen ja haastatteluiden perusteella. Kerättyä tietoa on hyödynnetty alueen nykytilan kuvauksessa, kehittämistarpeiden määrittelyssä, painopisteiden valinnassa ja niiden painottamisessa, toimenpide-esimerkkien keräämisessä sekä dynaamisen verkostanalyysin laatimisessa.

Strategiaproessiin ovat osallistuneet alueen kun-

tien ja kehittämisorganisaatioiden edustajat, asukkaat, vapaa-ajan asukkaat sekä useat alueella toimivat yritykset, yhdistykset ja järjestöt. Strategian painopisteisiin on paneuduttu useissa erilaisissa teemallisissa tilaisuuksissa ja tapaamisissa. Strategia-asiakirja on ollut esillä yhdistyksen verkkosivuilla ja sitä on voinut kommentoida vapaasti. Tarkempi kuvaus osallistavasta valmisteluprosessista on liitteessä 1.

Leader-ryhmien toiminnanjohtajat ovat osallistuneet Hämeen ELY-keskuksen neljän alueellisen maaseutuohjelman teemaryhmän toimintaan, maakuntastrategian ja älykkään erikoistumisen teemojen valmisteluun.

Strategian valmistelussa on otettu huomioon Päijät-Hämeen maakuntastrategia 2022–2025, älykkään erikoistumisen kärjet, Hämeen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027, alueen kuntien kehittämissuunnitelmat, Päijät-Hämeen matkailustrategia sekä valtakunnallinen saaristo- ja vesistöalueiden kehittämissuunnitelma (2020–2023).

3. Alueen kuvaus

TOIMINTARYHMÄN toiminta-alue kattaa kokonaisuudessaan nykyisten Etpähä ry:n ja Päijänne-Leader ry:n toiminta-alueet, sekä Lahden kaupungin uloimman kaupunkialueen. Toiminta-alueen määrittely on tehty yhteistyössä Hämeen ELY-keskuksen kanssa.

Lahden ulompi kaupunkialue on otettu mukaan toiminta-alueeseen, jotta siellä sijaitsevat maatalousyritykset sekä maatalous- ja luonnontuotteiden jatkojalostukseen ja -kauppaan liittyvät yritykset olisivat tukikelpoisia. Alueen ottaminen toimintaryhmän ja ELY-keskuksen maaseuturahoituksen toiminta-alueeseen mahdollistaa myös edellä mainittujen yritysten mukana olon laajemmissa kehittämishankkeissa.

Toimintaryhmä tulee tekemään tarkemmat rahoituslinjaukset uloimmalla kaupunkialueella rahoitettavasta toiminnasta rahoituksen valintakriteereissä sekä toimintaryhmän ja ELY-keskuksen välisessä yhteistyösopimuksessa.

SIJAINTI

Pinta-alaltaan Päijänne-Leader -toimintaryhmän alue on verrattain suuri, 6 554 neliökilometriä, josta vesistö-

jen osuus on noin 18 % (1191 km²). Päijänne-Leaderin kannalta vesistöt, suurimpana Päijänne, toisaalta jakavat ja toisaalta yhdistävät aluetta.

Vesistöt ovat perinteisesti tarjonneet kulkuväyliä, joilla on edelleen merkitystä. Vesistörikkaus on vaikuttanut vahvasti alueen runsaan kausi- ja loma-asutuksen määrään ja sen jatkuvaan kasvuun sekä matkailusektorin kehittymiseen. Alueen kunnista Asikkala on saaristolain mukainen saaristo-osakunta.

Lahti sijaitsee tulevan Leader-alueen keskellä ja on Päijät-Hämeen maakuntakeskus.

120 000 asukkaan kaupunki tarjoaa etenkin läheiselle maaseudulle

Kuva 2. Päijänne-Leader ry:n toiminta-alueen kartta.

▨ Lahden sisempi kaupunkialue, ei kuulu leader-alueeseen.

paljon mahdollisuuksia muun muassa lähiluontomatkailun ja lähiruokamarkkinoiden sektoreilla.

LUONNONVARAT JA YMPÄRISTÖ

Jääkauden loppuvaiheessa syntyneet Salpausselät ovat kansainvälisesti Suomen tunnetuinta geologista luonnonperintöä. Vuonna 2022 Salpausselkä ja sen alueen kunnat Asikkala, Heinola, Hollola, Lahti, Padasjoki ja Sysmä hyväksyttiin Unescon geologisesti arvokkaiden alueiden maailmanlaajuiseen verkostoon neljäntenä alueena Suomessa. Salpausselkä Geopark tuo uutta yhteistyötä muun muassa ympäristökasvatuksen, liikunnan ja kestävän matkailun aloille.

Alueen vesistöjen vedenlaatu on pääosin hyvässä tai erinomaisessa kunnossa. Päijänteen juomakelpoinen vesi ja vahvat kalakannat ovat käsitteitä valtakunnallisestikin. Sen lisäksi lukuisat pienemmät järvet ja joet luovat ainutlaatuisen pohjan vesistömatkailun ja kalatalouden kehittämiseksi. Vesistöjen kunnostushankkeet lisäävät vesistöjen ekologista arvoa ja käyttömahdollisuuksia.

Päijät-Hämeen maapohjat ja metsät ovat kasvukyvyltään Suomen parhaita ja puustoisimpia. Alueen metsien hiilensidonta ja hiilivarastot ovat valtakunnan korkeimpia. Päijät-Hämeen metsäklusterilla on työllisyyden kannalta poikkeuksellisen suuri merkitys, sillä koko alueen työvoimasta edelleen noin 10 % on metsäklusterissa töissä. Alueella on huomioitu samanaikaisesti alueen metsien monimuotoisuus, suojelu ja metsätalous. Metsistä on erillaisen suojelun ja käytön rajoitusten alla lähes 10%. Metsien taloudellinen ja kulttuurinen merkitys alueella on siis monin tavoin erityisen suuri.

Lahden kaupunki oli ensimmäisenä suomalaiskaupunkina vuonna 2021 Euroopan ympäristöpääkaupunki. Ympäristöpääkaupunkivuodessa mukana olleet lähikunnat lisäsivät huomattavasti alueen ympäristötietoisuutta. Useat alueen kunnat tähtäävät myös hiilineutraaliuteen kansallisia tavoitteita nopeammin.

VÄESTÖ JA ASUMINEN

Toiminta-alueella asuu noin 135 300 asukasta. Alueen kaupunkeja ovat Lahti, Heinola ja Orimattila. Heinola ja Orimattila ovat kokonaisuudessaan mukana Leader-alueessa. Lahdesta on rajattu pois sisempi kaupunkialue.

Alueen väestökehitys on ollut pitkään laskeva. Edellisen EU-ohjelmakauden aikana väkiluku laski 4,2 %. Väestön väheneminen on erityisen voimakasta alueen pohjoisosissa Hartolassa, Padasjoella Pertunmaalla ja Sysmässä.

Alueen väestöstä maaseudun paikalliskeskuksissa asuu 6,6 %, kaupungin läheisellä maaseudulla 10,8 %, ydinmaaseudulla 6,7 % ja harvaan asutulla maaseudulla 2,7 %. Kunnittain tarkasteltuna Hartola, Kärkölä, Padasjoki, Pertunmaa ja Sysmä kuuluvat kokonaan maaseutu-alueeseen, Orimattilakin liki kokonaan (taulukko 1).

Alueen pohjoisosissa kunnissa yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä on yli 40 % (taulukko 2). Alle 15-vuotiaiden määrä kaikissa alueen kunnissa laskee ja yli 64-vuotiaiden kasvaa. Väestön vähenemisen ja alhaisen syntyvyyden vuoksi alueen väestö ikääntyy keskimäärin kaksi kertaa nopeammin kuin maassamme keskimäärin. Alueella on myös suhteellisesti enemmän työikäisiä miehiä verrattuna naisiin. Vuonna 2020 ikäluokassa 15–64 vuotta 100 naista kohti oli 105 miestä.

VÄESTÖN MÄÄRÄ MAASEUTUALUEILLA, HLÖÄ

VÄESTÖN MÄÄRÄ KAUPUNKIALUEILLA, HLÖÄ

KUNTA	VÄESTÖN MÄÄRÄ MAASEUTUALUEILLA, HLÖÄ				VÄESTÖN MÄÄRÄ KAUPUNKIALUEILLA, HLÖÄ				
	Paikallis-keskukset	Kaupungin läheinen maaseutu	Ydinmaaseutu	Harvaan asuttu maaseutu	Maaseutu-alueilla, yhteensä	Sisempi kaupunki-alue	Ulompi kaupunki-alue	Kaupungin kehysalue	Kaupunki-alueilla, yhteensä
Asikkala	0	649	1031	223	1903	0	0	6060	6060
Hartola	0	6	2090	521	2617	0	0	0	0
Heinola	0	491	2	147	640	5627	9517	2641	17785
Hollola	0	4378	0	0	4378	0	12166	6407	18573
Kärkölä	0	4263	0	0	4263	0	0	0	0
Lahti*	0	676	0	0	676	0	39874	14756	54630
Orimattila	8966	4123	760	0	13849	0	0	1898	1898
Padasjoki	0	0	2109	713	2822	0	0	0	0
Pertunmaa	0	2	0	1641	1643	0	0	0	0
Sysmä	0	17	3129	447	3593	0	0	0	0
Yhteensä	8966	14605	9121	3692	36384	5627	61557	31762	98946

Taulukko 1. Päijänne-Leaderin alueen väestömäärät kunnittain ja muutos-% vuosina 2014–2021 sekä väestön sijoittuminen erityyppisille maaseutu- ja kaupunkialueille, henkilöä. *Lahden väkiluku sisältää vain Leader-alueella asuvat.

Alueen keskimääräinen taloudellinen huoltosuhde on 1,7, mikä on heikompi kuin koko maassa keskimäärin (1,4). Heikoin taloudellinen huoltosuhde on Sysmässä, jossa on 2,1 ei-työllistä yhtä työllistä kohden. Paras suhde on Hollolassa, 1,5 ei-työllistä yhtä työllistä kohden.

Päijät-Hämeessä ulkomaan kansalaisten ja vieraskielisten määrä kasvaa vuosittain. Vieraskielisten (äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame) määrä oli 31.12.2019 yhteensä 11 244, joista naisia 5 727 ja miehiä 5 517. Suurimmat kieliryhmät ohjelma-alueella ovat venäjän-, viron- ja arabiankieliset. Lahdessa suurin ryhmä on venäjänkieliset.

TYÖPAIKAT, TYÖLLISYYS

Toiminta-alueen työpaikkojen lukumäärä on laskenut lukuun ottamatta Orimattilaa, Lahtea ja Hollolaa. Vuodesta 2014 vuoteen 2019 työpaikkojen väheneminen on ollut rajuinta Hartolassa, Kärkölässä, Sysmässä ja Padasjoella, joissa laskua on ollut yli 10 %.

Koko toiminta-alueen työllisyysaste on hieman valtakunnallista keskiarvolukua (72,1 %) alhaisempi. Alueen eri kuntien välillä on kuitenkin merkittäviä eroja. Vuoden 2019 tilastojen mukaan korkeimmat työllisyysasteet olivat Hollolassa (75,6 %) ja Orimattilassa (74,3 %). Edellä mainitut kaksi kuntaa olivat ainoat, joissa työllisyysaste on valtakunnallista tasoa korkeampi. Toista ääripäätä edustivat Hartola, Heinola ja Sysmä, joiden työllisyysasteet liikkuvat 66–67 prosentin välillä. Työttömyys oli suurinta Heinolassa (15,2 %) ja Kärkölässä (15 %).

Palvelualojen työpaikkojen osuus työpaikoista vaihtelee kunnittain 53–68 prosentin välillä. Alkutuotannon ja jalostuksen työpaikkojen osuus verrattuna kansallisiin keskiarvolukuihin on alueella suurempi. Alkutuotannossa alueella oli vuonna 2017 yli kolminkertainen (10,3 %) määrä maan keskiarvolukuun (2,9 %) nähden, joskin alkutuotannon osuus työpaikoista on alueella laskusuunnassa.

Päijät-Hämeen alueen julkisyhteisöjen toimipaikkojen palkansaajien määrä on pudonnut yli 19 % vuosien 2014 ja 2020 välillä, kun koko Suomessa vastaava pudotus oli 7 %. Menetetetyt työpaikat siirtävät työllistämispainetta yksityiselle sektorille. Vastaavalla ajanjaksolla Päijät-Hämeessä työllisyysaste on kohonnut noin 8 %, ja yritysten tarjoaminen työpaikkojen määrä on lisääntynyt alle 1 000 työpaikalla.

Päijänne-Leaderin toimialue on erittäin vahvaa pendelöintiseutua. Vuonna 2018 eniten pendelöijiiä oli Hollolassa, jossa enemmän kuin kaksi kolmesta työikäisestä kävi asuinkuntansa ulkopuolella töissä. Monessa Päijänne-Leaderin toimialueen kunnassa lähes puolet tai puolet työikäisistä asukkaista pendelöivät toisen kunnan alueelle töihin.

KUNTA	ALLE 15-VUOTIAIDEN OSUUS VÄESTÖSTÄ, %	15-64 -VUOTIAIDEN OSUUS VÄESTÖSTÄ, %	YLI 64-VUOTIAIDEN OSUUS VÄESTÖSTÄ, %
Asikkala	13,3	52,4	34,3
Hartola	8,9	49,3	41,9
Heinola	10,6	53,3	36,1
Hollola	16,7	57,5	25,9
Kärkölä	12,5	58,7	28,8
Lahti	14,2	60,6	25,2
Orimattila	16,2	57,9	25,9
Padasjoki	9,7	48,6	41,6
Pertunmaa	10	49,8	40,1
Sysmä	8,1	47,6	44,3

Taulukko 2. Päijänne-Leader ry:n alueen väestön jakautuminen eri ikäluokkiin 31.12.2020, %. Lahden osalta luvussa on mukana myös Leader-alueen ulkopuolinen sisempi kaupunkialue.

YRITYSTOIMINTA

Päijät-Hämeessä oli vuonna 2019 noin 10 500 sellaista yritystä, joiden liikevaihto ylitti 10 000 euroa. Näistä yrityksistä noin 8 500 oli alle kymmenen hengen mikroyrityksiä.

Päijät-Häme tunnetaan perheyrittäjyydestä sekä suurista yrityksistä. Perheyrittäjyys kattaa kaikki toimialat ja yritysten kokoluokat, ollen myös yleisempää kuin muualla Suomessa. Pieniä yrityksiä aloitetaan ja lopetetaan tiheällä syklillä vuodesta toiseen. Päijät-Hämeessä aloitti 1 165 uutta yritystä vuonna 2020.

Alueen teollisuuden ja jalostuksen vahvimpia erikoistumisaloja ovat puusepänteollisuus, elintarviketeollisuus, viemäri- ja jätevesihuolto, kumi- ja muoviteollisuus sekä sahatavaran ja puutuotteiden valmistus. Matkailuala työllistää tällä hetkellä noin 5 000 henkilöä. Alan odotetaan kasvavan lähivuosina 3–4 %.

Maatalous- ja puutarha-alan yrityksiä on alueella 1 535. Näistä lypsykarjatiloja on 165. Yritysten määrä laskee noin 2 % vuodessa, mutta viljelty alue säilyy ennallaan. Alueen ammattikalastus on harvalukuisten, mutta pääosin vahvojen yritysten hallinnassa. Osa ammattikalastajista harjoittaa myös saaliin jatkojalostusta. Vesiviljelyn, kalastusmatkailun ja matkailukalastuksen edellytykset ovat alueella myös hyvät.

MONIPAIKKAISUUS

Monipaikkaisuus on liikkuvaa ja jaettavaa elämää, jossa asuminen ja arjen organisointi tapahtuu kahden tai useamman paikan välillä. Useimmiten monipaikkaisuus on yhdistetty vapaa-ajan asumiseen, mutta se on käsitteenä huomattavasti laajempi: monipaikkaisuus saattaa liittyä

myös yrittämiseen, työntekoon, opiskeluun, parisuhteeseen tai perheeseen. Keskeistä on, että monipaikkainen ihminen elää useammassa paikassa. Monipaikkaisuuden määrän tunnistaminen on tilastollisesti vaikeaa, sillä asu- mistilastot perustuvat kotipaikkakuntiin. Monipaikkaisuus luo aitoja mahdollisuuksia kehittää alueen elinkeinorakennetta ja paikallisyhteisöjä.

Kausiasukkaiden määrä on alueella verrattain suuri (278 vapaa-ajanasukasta 1 000 asukasta kohden). Suurin osa alueen vapaa-ajan asunnoista on ulkopaikkakuntalaisten omistuksessa (noin 72 %). Erityisesti lomasesonkien aikaan monen toimialueen kunnan väkiluku saattaa jopa kaksin-kolminkertaistua. Tämä vaikuttaa myönteisesti alueen yksityisen palvelutarjonnan määrään ja vaikuttaa julkisten palvelujen mitoittamiseen etenkin toiminta-alueen pohjoisosissa.

Päijäthämäläisillä vapaa-ajan asunnoilla viihdytään pidempiä aikoja ja tehdään enemmän etätöitä kuin muissa maakunnissa. Pandemian aikana oivallettiin laajasti etätöiden ja monipaikkaisen asumisen mahdollisuudet. Vuokramökkejä käyttivät lomalaisten lisäksi myös etätöitä tekevät.

OPISKELU JA KOULUTUS

Päijänne-Leaderin alueella toimii kuusi lukiota, joista yksi on aikuislukio. Koulutuskeskus Salpaus on maakunnan suurin toisen asteen oppilaitos, joka järjestää monialaista ammatillista koulutusta aikuisille ja nuorille Asikkalassa, Heinolassa ja Lahdessa. Alueella sijaitsevat myös Pajulahden urheilupuisto ja Suomen Urheilupuisto sekä Kiipulan ammattiopiston ja Hyrian toimipisteet.

Lahdessa on Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT ja LAB-ammattikorkeakoulu, jotka muodostavat yhdessä LUT-korkeakoulut sekä Helsingin yliopiston bio- ja ympäristötieteellisen tiedekunnan Lahden toimintayksikkö. Vierumäellä toimii Haaga-Helian liikuntaan erikoistunut kampus.

Alueen väestön koulutustaso on hieman matalampi kuin koko maassa keskimäärin. Vähintään toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuus yli 15-vuotiaista oli vuonna 2018 noin 65 %, kun koko maan keskiarvo oli noin 73 %. Korkea-asteen suorittaneiden osuus yli 15-vuotta täyttäneistä on 21 %, mutta se on silti selvästi koko maan keskiarvoa alhaisempi (36 %).

KYLÄ-, ASUKAS- JA YHDISTYSTOIMINTA

Aktiivisia yleishyödyllisiä yhdistyksiä Päijänne-Leaderin alueella on noin 1 530. Päijät-Hämeessä on paljon yhdistyksiä suhteessa väestöön. Määrällisesti eniten

Alueen lähes joka kunnassa on aktiiviset harrastajateatterit.

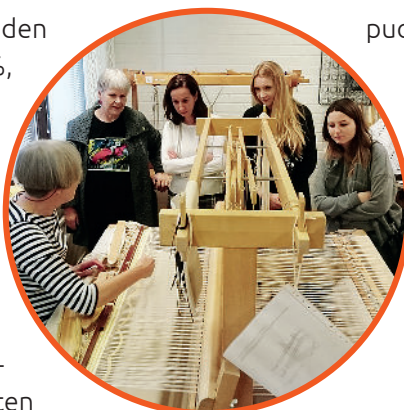
on kulttuurialan yhdistyksiä, toisena urheilu- ja liikuntaseuroja. Toimialueella on noin 200 kylää, joista noin puolessa toimii aktiivinen kylä- tai muu vastaava yhdistys. Yhteisöllisiä, yhdistysten ylläpitämiä kokous- ja juhlatiloja on alueella noin 60.

Kuntien yhteistyötävät kylien ja yhteisöjen kanssa vaihtelevat laajasti. Kunnat myöntävät yhdistyksille erilaisia tukia, mm. talkoorahoja ja toiminta-avustuksia. Lukuisat kolmannen sektorin toimijat ovat mukana erilaisten palvelujen tuottamisessa. Yhdistykset voivat hakea kehittämiseen tukea paikallisilta pankeilta ja säätiöiltä. Orimattilan kyläasianneuvottelukunta toimii Orimattilan ja Artjärven alueen kylien edunvalvojana. Alueen kaupungeista Lahdessa ja Heinolassa on käytössä osallistuva budjetointi. Vapaa-ajan asukkaiden yhdistyksiä toimii aktiivisesti Asikkalan, Hartolan ja Sysmän kunnissa. Maakunnallisesti kylien asioita edistää Päijät-Hämeen Kylät.

HARRASTUS- JA VAPAA-AJAN VIETTOMAHDOLLISUUDET

Alueella on useita merkittäviä matkailukohteita, joista uusien, UNESCO Salpausselkä Geopark verkostoi alueen luontomatkailukohteita ja matkailuyrityksiä. Päijänteen kansallispuisto on suurelta yleisöltä piilossa haasteellisen saavutettavuutensa vuoksi. Vesistöjä tarjoavat hienot mahdollisuudet harrastaa monipuolista vesiurheilua. Alueella on valtakunnallisesti merkittäviä tapahtumia, joissa vapaaehtoisten tekemällä talkootyöllä on suuri merkitys. Näitä ovat mm. Salpausselän Kisat sekä monet muut isot ja pienet tapahtumat. Hyvin hoidetut hiihtoreitistöt houkuttelevat runsain määrin kävijöitä alueen ulkopuolelta.

Kulttuuritarjonnasta pitävät huolen lukuisat kesätapahtumat kuten Sysmän Suvisoitto, Mallusjoen Takinkääntöviikko, Taidekeskus Taarasti ja Maila Talvio Salonki. Alueen lähes joka kunnassa on aktiiviset harrastajateatterit. ITE-taiteen kohteet on kartoitettu ja niillä on merkitystä myös matkailun kannalta.

4. Alueen mahdollisuudet ja kehittämistarpeet

4.1 SWOT-analyysi

VAHVUUDET

- Alueen hyvä saavutettavuus
- Luonnon monimuotoisuus, puhdas ympäristö
- ja laajat vesistöalueet.
- Kestävä matkailu
- Suuri vapaa-ajanasukkaiden määrä
- Monipuolinen yrityssektori
- Hyvät koulutusmahdollisuudet ja osaava
- työvoima
- Vahva kulttuuriperintö ja historia, sekä niistä
- kumpuava yhteisöllisyys ja yhdessä
- tekemisen kulttuuri

POSITIIVISET

MAHDOLLISUUDET

- Monipaikkaisen asumisen ja etätyön
- lisääntyminen
- Matkailun kasvu ja sen tuotteistaminen
- Luonnon ja liikunnan potentiaali
- Kulttuurin ja paikallisuuden arvostuksen
- kasvu
- Vapaa-ajan asukkaiden osallistaminen
- Biotalouden arvonlisäys ja mahdollisuudet
- Lähiruokatuotannon erikoistuminen

HEIKKOUEDET

- Väestön väheneminen ja vanheneminen
- Lasten ja nuorten ikäluokkien pieneneminen
- Nuorten vähäinen osallistuminen
- Julkisten liikenneyhteyksien suppeus
- Vaatimattomat digitaaliset yhteydet
- Kuntakeskusten ulkopuolisten palveluiden
- ohuus
- Korkeakoulutettujen työpaikkojen vähyys
- Palvelusektorin kehittymättömyys
- Työvoiman kohtaanto-ongelma toimintoihin

NEGATIIVISET

UHAT

- Ilmastonmuutos, lumettomuus, ympäristön
- saastuminen, luontokato
- Palveluiden ja harrastusmahdollisuuksien
- katoaminen
- Joustamattomuus ja rakentavan yhteistyön
- haasteet
- Pandemioiden ja turvattomuuden
- lamaannuttava
- vaikutus
- Työvoiman puute

Kuva 3. Päijänne-Leader ry:n alueen swot-analyysi.

4.2 Vahvuudet ja mahdollisuudet

VAHVUUDET: Päijänne-Leaderin toiminta-alue on maantieteelliseltä sijainniltaan hyvä. Alue sijaitsee lähellä pääkaupunkiseutua ja muita suurempia asutuskeskitty-miä, mutta kuitenkin tarvittavan kaukana näistä. Hyvän sijainnin tuomat edut eivät ole toistaiseksi näkyneet alueen kehittämisessä lukuun ottamatta runsasta vapaa-ajan asutusta. Alueen päijäthämäläinen identiteetti syntyy vahvasta hämäläisestä kulttuuriperinteestä ja historiasta, johon tuovat omat mausteensa Itä-Hämeeseen kuuluva savolaisuus ja vahva siirtokarjalaisten vaikutus. Kyliin ja kortteleihin onkin syntynyt voimakas yhteisöllinen yhdessä tekemisen kulttuuri.

Alueen idylliset järvi-, harju- ja metsämaisemat, luonnon monimuotoisuus ja alueen rikas kulttuurihistoria ovat tärkeitä ominaispiirteitä ja voimavaroja. Niihin pohjautuen alueelle on syntynyt kehittyvä kestävän matkailun toimiala. Vahvuutena voidaan pitää myös rakenteeltaan ja yrityskooltaan monipuolista yrityssektoria, jonka vahva teollinen perinne nojaa alueen suurimpien luonnonvarojen; puun ja maataloustuotteiden jalostukseen, sekä muovi- ja kone- ja metalliteollisuuteen. Elinkeinorakenne on ollut voimakkaassa murroksessa koko 2000-luvun ajan. Erityisen voimakkaasti tämä näkyy viime vuosien palvelualan kehittymisenä.

Alueen koulutustasoa ja -mahdollisuuksia on totuttu menneinä vuosikymmeninä pitämään alueen heikkou-tena. 2000-luvun myönteisen kehityksen jälkeen alueen koulutusmahdollisuuksista on kuitenkin muodostunut vahvuus, varsinkin jos niitä verrataan naapurimaakuntiin Kanta-Hämeeseen ja Kymenlaaksoon.

MAHDOLLISUUDET: Alueen mahdollisuuksia ovat monipaikkaisen asumisen ja etätyön lisääntyminen. Kausiasukkaat ja monipaikkaiset ihmiset tuovat alueelle uutta osaamista ja vahvistavat alueen elinkeinoelämää. Monipaikkaiset ihmiset ovat myös potentiaalisia maalemuuttajia. Rikas ja monipuolinen luonto mahdollistaa kestävän ja ekologisen matkailun kehittämisen. Lisäksi liikunnassa on matkailun, vapaa-ajan ja virkistystoiminnan kannalta hyödyntämätöntä potentiaalia. Mahdollisuuksia ovat lisäksi kulttuurin ja paikallisuuden arvostuksen kasvu, alueen luonnonvarojen kestävään käyttöön liittyvän biotalouden kasvu ja lähiruokatuotannon monipuolistuminen ja erikoistuminen.

JOHTOPÄÄTÖKSET: Pandemia ja sotatila Euroopassa saivat aikaan nopeita muutoksia yhteiskunnan vakiintuneissa rakenteissa ja toimintamalleissa. Samalla ajattelun arvoketjut muuttuivat. Etätyön organisatoriset esteet poistuivat, puhtaan luonnon arvostus kasvoi, ja huol-

tovarmuuteen liittyvät asiat nousivat ajankohtaisiksi. Energiantuotannon hajauttaminen ja oman ruoan kasvattaminen kotitarveviljelyn kautta ovat kasvussa. Myös yhteisöllisyys sai uusia muotoja. Osa muutoksista tulee jäämään pysyviksi mm. tehtyjen uusien investointilinjausten myötä, osan jatkuvuutta on vaikea ennustaa.

Alueen vahvuudet ja mahdollisuudet perustuvat pitkälti alueen hyvään saavutettavuuteen ja järvirikkaaseen, monimuotoiseen luontoon ja luonnonvaroihin. Runsa vapaa-ajanasutus ja mökkeilyn muuttuminen yhä enemmän ympärivuotiseksi mahdollistavat monipaikkaisuuden vahvistamisen alueella. Vapaa-ajanasukkaat ja monipaikkaisesti asuvat tulee saada entistä enemmän mukaan paikalliseen kehittämistoimintaan. Tällä saadaan uutta osaamista aluekehittämiseen sekä ehkäistään perinteisten maaseutuelinkeinojen ja kausiasutuksen mahdollisia konfliktitilanteita. Hyödyntämätöntä potentiaalia on myös taloudellisesti hyvinvoivien seniorikansalaisten määrän kasvussa ja paluumuuttajissa.

Luonto, erityisesti vesistöt, runsas liikunta- ja kulttuuri-tapahtumien määrä sekä kattavat harrastusmahdollisuudet mahdollistavat näihin pohjautuvien matkailutuotteiden kehittämisen. Tätä tulee tehdä paikallislähtöisesti ja kestävästi siten, että tulokset parantavat myös vakituisten asukkaiden elämänlaatua eivätkä vaaranna luonnon tilaa ja monimuotoisuutta. Matkailualan erityiset kehittämistarpeet rakentuvat kestävän matkailun ympärille. Investointeja ja tukea tarvitaan mm. energiaratkaisuihin, palvelutarjonnan suunnitteluun, sertifikaatteihin ja kestävän matkailun vaatimuksien täyttämiseen investointien osalta.

Lähiruoan kehittäminen on tulevalle ohjelmakaudella nähtävä nykyistä vahvemmin alueidentiteetin rakentajana, omavaraisuuden turvaajana ja vetovoimatekijänä. Elinkeinokalatalouden toimijat tulee saada mukaan lähiruokayhteistyöhön ja ruokamatkailun kehittämiseen. Alueen vesistöt ja elinvoimaiset kalakannat mahdollistavat uusien tuotteiden, palveluiden ja liiketoimintojen kehittämisen. Ruokatuotannon ja perusmaatalouden kannattavuutta tulee tukea hyväksikäyttämällä kokeilukulttuuria ja uusien innovaatioiden käyttöönottoa. Valtakunnallises-tikin vahvat metsä- ja viljaklusterit luovat hyvän pohjan etenkin puupohjaisen biotalouden, lähiruokatuotannon ja luonnontuotteiden jatkojalostuksen kehittämiseksi.

Biotalouden kehittämistä ja ilmastonmuutoksen tuomien uhkien torjuntaa edesauttavat kiertotalouden vahvistaminen sekä panostaminen uusiutuvien energiamuotojen käyttöön. Hyödyntämätöntä potentiaalia alueelta löytyy mm. peltobiomassan hyödyntämisessä. Vahva elinkeinoelämän teollinen rakenne ja perintö tuovat erityisesti mikroalihakintayrityksille mahdollisuuksia toiminnan kasvattamiseen tilanteessa, jossa koronapandemia

on osoittanut pitkien toimitusketjujen haavoittuvuuden. Lisäksi alueen palvelusektorin odotetaan kasvavan lähi-vuosina vauhdilla ja luovan uusia työpaikkoja erityisesti naisille ja nuorille.

4.3 Heikkoudet ja uhat

HEIKKOUEDET: Alueen suurin heikkous on negatiivinen väestönkehitys: väestö vanhenee, syntyvyys laskee ja huoltosuhde heikkenee. Tämä kehitys koskee koko aluetta, mutta erityisen voimakasta se on alueen pohjoisosissa, jossa lasten ja nuorten ikäluokat pienenevät ennusteiden mukaan radikaalisti. Osassa aluetta väestönkehitys tulee vaikeuttamaan peruspalvelujen ja alueen koulutuspalveluiden järjestämistä. Erityisen suuren uhan tämä muodostaa maaseudun lukioverkon säilymiselle, millä on merkitystä sekä alueen yläkoulujen toimivuudelle että alueen houkuttelevuudelle asuinpaikkana. Nuorten ja lasten määrän vähäisyys hankaloittaa myös heille suunnattujen monipuolisten harrastusmahdollisuuksien järjestämistä. Tämä johtaa ohjattujen harrastusryhmien siirtymiseen kauemmas maaseudun alue- tai kaupunkikeskuksiin, mikä lisää riskiä nuorten osallisuuden heikkenemiseen. Lisäksi nuorten saaminen mukaan alueen kehittämiseen liittyviin toimintoihin koettiin heikkoudeksi.

Perusinfrastruktuurin heikkouksia ovat julkisten liikenneyhteyksien suppeus tai puuttuminen, muuta maata vaatimattomammat digitaaliset yhteydet ja kuntakeskusten ulkopuolisten palveluiden ohuus. Ne vaikeuttavat ihmisten sujuvaa arkea ja heikentävät alueen vetovoimaisuutta.

Elinkeinorakenteen kannalta heikkouksia ovat työvoiman kohtaanto-ongelma ja korkeakoulutettujen työpaikkojen vähäisyys.

UHAT: Merkittäviä ulkoisia uhkia ovat ilmastonmuutos ja sen tuomat uhat alueen luonnolle, elinkeinoille ja ihmisille sekä ympäristön saastuminen ja luontokato. Negatiivinen väestönkehitys aiheuttaa palveluiden ja harrastusmahdollisuuksien yhä

kiihtyvän keskittymisen maaseutu- ja kaupunkikeskuksiin. Väkimäärän vähenemisen lisäksi paikallista kehittämistä uhkaa resurssikilpailusta johtuva joustamattomuus ja eräänlaisesta siiloutumisesta johtuvat

Yhteisöllisyyden perinne kylä- ja paikallistasolla on vahva.

yhteistyön haasteet. Elinkeinoelämän osalta työvoiman puute estää liiketoiminnan kasvattamisen ja kehittämisen.

JOHTOPÄÄTÖKSET: Alueen suurimmat heikkoudet ja uhat kiertyvät heikon väestönkehityksen ympärille. Väestön vähenemistä voidaan jarruttaa tai kääntää panostamalla uusien asukkaiden hankintaan, tukemalla monipaikkaisuutta ja työperäistä maahanmuuttoa sekä mahdollistamalla erilaisten asumisratkaisujen kehittämistä ja toteuttamista. Palvelutuotannossa haasteita voidaan torjua kehittämällä erilaisia kiertäviä ja sähköisiä palveluita ja älykkään liikkumisen mahdollisuuksia sekä edistämällä nopeiden ja vakaiden tietoliikenneyhteyksien rakentamista. Ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin voidaan vastata kehittämällä varautumista, pitämällä huolta omasta lähiympäristöstä ja tukemalla uusiutuvien energiamuotojen kestäväää käyttöönottoa ja niihin liittyviä yhteisöllisiä investointeja.

Yhteisöllisyyden perinne kylä- ja paikallistasolla on vahva, mutta yhteistyön määrä on vähentynyt. Yhteisöllisyys ei kuitenkaan tarkoita sisäänpäin kääntymistä, vaan avoimuutta, yhteistyötä sekä kykyä ottaa käyttöön uusia ideoita ja innovaatioita. Tämän vuoksi alueen yrityksiä, yhteisöjä ja kuntia on kannustettava tekemään keskenään tiiviimpää, sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja kumppanuutta. Hyvän mahdollisuuden kuntien ja alueen muiden yhteisöjen välisen yhteistyön kehittämiseksi antaa sosiaali- ja terveystieteiden siirtyminen kunnilta hyvinvointialueille, mikä vahvistaa paikalliskehittämisen ja elinvoimapolitiikan roolia kunnissa.

Päijätthämäläiset yhdistykset tuottavat valtakunnan mittakaavassa paljon erilaisia aktiviteetteja ja palveluita. Toiminnan jatkuvuutta uhkaa aktiivijäsenistön ikääntyminen. Nuorten saaminen mukaan aktiivitoimijoiksi ja toiminnan kehittäjiksi on ensiarvoisen tärkeää. Lapsia ja nuoria tuleekin aktivoida toimimaan entistä enemmän paikallisissa yhdistyksissä ja saada heitä mukaan toiminnan kehittämiseen ja suunnitteluun. Nuorten osallisuus kasvattaa sosiaalista pääomaa ja luo alueelle sukupolvet ylittävää pito- ja vetovoimaa. Tavoitteena on, että mahdollisten muualla tapahtuvien opintojen jälkeen mahdollisimman moni alueelta lähtenyt nuori näkisi hyväksi vaihtoehdoksi palata takaisin.

5. Hyvän elämän Päijät-Häme – Päijänne-Leader ry:n kehittämisstrategia vuosille 2023–27

PÄIJÄNNE-LEADER ry:n kehittämisstrategian tavoitteena on edistää hyvän elämän mahdollisuuksia kaikille alueen asukkaille riippumatta siitä, kuuluuko asuinpaikka asukasluvultaan kasvavaan vai pienenevään alueeseen. Tavoitteen mukaan alueen kylät, kunnat ja kaupungit ovat yhteisöllisiä sekä elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnoita vireitä. Asukkaat vaalivat alueen kaunista luontoa, torjuvat omalta osaltaan ilmastonmuutosta ja edistävät luonnon monimuotoisuutta. Elinkeinoelämä perustuu luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja uusien innovaatioiden hyödyntämiseen. Matkailulla ja ruoan erikoistuneella tuotannolla on suuri alueellinen merkitys elinvoimaan. Ohjelman sisältö ja keinot yhdistyvät saumatto-

masti Päijänne-Leader ry:n visioon olla “Elinvoimaisen maaseudun mahdollistaja - innovatiivinen uudistaja”

Painopisteet, teemat ja toimenpiteet

Hyvän elämän Päijät-Häme saavutetaan vahvistamalla alueen pito- ja vetovoimaa sekä kehittämällä ja tuomalla esille alueen lumovoimaa (kuva 4). Strategian poikkileikkaavana teemana ovat sosiaalinen, ympäristöllinen, kulttuurinen ja taloudellinen kestävyys. Kehittämisessä tarvitaan kasvustrategioiden lisäksi älykästä erikoistumista sekä älykkään supistumisen strategioita.

PITOVOIMAINEN PÄIJÄT-HÄME

1. Yhteisöllisyyden ja kumppanuus
2. Älykkäät ja kestävät kylät
3. Sujuvan arjen mahdollistaminen
4. Onnelliset lapset ja nuoret

VETOVOIMAINEN PÄIJÄT-HÄME

1. Yrittäjyyden uudet ratkaisut
2. Asuminen, arjen turvaaminen ja varautuminen
3. Monipaikkaisuus

LUMOVOIMAINEN PÄIJÄT-HÄME

1. Puhdas luonto ja vesistöt
2. Lähirooka erikoistuotteiksi
3. Elämysillä lisää lumoa

KESTÄVYYS

Kuva 4. Strategian painopisteet ja niiden teemat.

5.1 PITOVOIMAINEN PÄIJÄT-HÄME

Pitovoimainen Päijät-Häme muodostuu alueen ihmisten positiivisista kokemuksista ja havainnoista. Tavoitteena on pitää alue vahvana asumisen ja elämisen alueena lisäämällä osallisuutta sekä kehittämällä sujuvia arjen palveluja, hyvinvointia ja turvallisuutta. Pitovoimaa vahvistavat vahva paikallisidentiteetti ja -kulttuuri sekä kyky ottaa vastaan uusia vaikutteita ja ihmisiä.

Päijänne-Leaderin paikallisessa maaseutustrategiassa alueen pitovoimaa vahvistetaan kehittämällä neljää teemaa:

1. Yhteisöllisyyden ja kumppanuuden vahvistaminen

Yhteisöllisyys koostuu mm. sosiaalisista suhteista, luottamuksesta, kunnioituksesta sekä rakenteista, jotka mahdollistavat yhteisön jäsenten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet itseään koskeviin asioihin.

Kumppanuus perustuu yhteiseen, yhdessä sovittuun tavoitteeseen, jossa tekeminen on konkreettista ja toiminta vastavuoroista.

Tavoitteena on tehdä yhteisöllisyyden ja kumppanuuden keinoin maaseudusta elävä ja pitovoimainen, vaikka käytettävät resurssit vähenisivät.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Kannustetaan ja tuetaan alueen toimijoita yritys-, organisaatio- ja sektorirajat ylittävään yhteistyöhön, sekä vahvistetaan sopimuksellisuuden, monitoimijuuden ja uusien kumppanuuksien syntymistä.
- Tuetaan lähidemokratian ja osallisuuden vahvistamiseen liittyviä hankkeita.
- Edistetään ja tuetaan yhteisten tilojen ja perustamista, kunnostamista ja varustelua.
- Tuetaan yhteisratkaisuja ja jakamistaloutta.
- Tuetaan kansainvälisen ja alueiden välisen yhteistyön syntymistä.

Mittarit: Rahoitetut hankkeet, kunnostetut ja parannetut yhteistilat, kansainvälisten ja alueiden välisen yhteistyöhankkeiden määrä, uudet yhteistyöelimet.

2. Älykkäät ja kestävät kylät

Maaseutuyhteisön toimivuuteen liittyy sen kykyyn toimia yhdessä; neuvotella kehittämistavoitteet, sekä etsiä yhdessä keinot niiden saavuttamiseksi. Tavoitteena on, että älykkäät ja kehittyvät kylät etsivät yhdessä ratkaisuja aluetta ja kylää koskeviin ongelmiin ja kehittämishaasteisiin. Keskeistä älykkäässä kylässä on kehittämistoiminnan suunnitelmallisuus ja yhteistyö.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Tuetaan ympäristön tilan parantamista ja ympäristönhoitoa edistäviä hankkeita.
- Tuetaan älykkäiden ja innovatiivisten ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottoa.
- Tuetaan uusiutuvan energian yhteisratkaisuja, hankintoja ja suunnitelmia.
- Tuetaan erialaisten paikallislähtöisten yhteistyöhankkeiden toteuttamista.

Mittarit: Älykkäät kylät -strategioiden määrä, strategioiden toteuttamista tukevien investointi- ja kehittämishankkeiden määrä, aktiivisten kylien määrä, hankkeista hyötynneen maaseutuväestön määrä, tehdyt talkootuntit.

3. Sujuvan arjen mahdollistaminen

Riittävät palvelut sekä vapaa-ajan infrastruktuuri luovat pohjan toimivalle arjelle. Tavoitteena on, että tuettavat kohteet lisäävät alueen elinvoimaa, täyttävät kestävyuden kriteerit ja ovat mahdollisimman avoimesti paikallisyhteisön käytettävissä.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Tuetaan harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien kehittämistä mukaan lukien erilaiset reitit, liikuntapaikat ja yhteiskäytössä olevat tilat.
- Tuetaan yhteisten vesihuolto-, energia- ja tietoliikenneinfrastruktuurihankkeiden suunnittelua ja pienimuotoista kehittämistä.
- Tuetaan uusien innovatiivisten palveluiden (kiertävät ja digitaaliset palvelut, monipalvelupisteet, etätyöpalvelut) kehittämistä ja perustamista.

- Tuetaan erilaisten uusien liikkumispalveluiden ja -sovellusten kehittämistä sekä sopeutumista liikkumisen sähköistymiseen.

Mittarit: Kunnostetut ja rakennetut reitit, lähiliikunta- ja virkistyspaikat, toteutetut infrastruktuurihankkeet ja -suunnitelmat, uudet palvelut, toimenpiteistä hyötyneen maaseutuväestön määrä.

4. Onnelliset lapset ja nuoret

Pienet elinvoimaiset yhteisöt voivat tarjota lapsille ja nuorille riittävät ja monipuoliset mahdollisuudet aktiiviseen omaehtoiseen toimintaan. Tavoitteena on lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen sekä positiivisen mielikuvan vahvistaminen omasta elinpiiristä.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Tuetaan lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämistä ja monipuolistamista.
- Tuetaan lasten ja nuorten osallisuuden kehittämistä

käynnistämällä mm. Nuorisoleader-toiminta koko toimintaryhmän alueella.

- Tuetaan kuntien, oppilaitosten sekä lasten ja nuorten parissa työskentelevien seurojen ja yhdistysten yhteistyön kehittämistä varsinkin ydin- ja harvaanasutun maaseudun alueilla.

- Tuetaan lasten ja nuorten suvaitsevaisuuskasvatukseen ja kansainvälistymiseen liittyviä hankkeita.
- Tuetaan lasten ja nuorten yrittäjyys- ja ympäristökasvatushankkeita.

Mittarit: Toteutuneet lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämiseen liittyvät hankkeet, yhteistyötä edistävien hankkeiden määrä, kansainvälisten ja alueidenvälisten hankkeiden määrä, toimenpiteistä hyötyneiden lasten ja nuorten määrä, Nuorisoleader-hankkeiden määrä.

5.2 VETOVOIMAINEN PÄIJÄT-HÄME

Vetovoima kuvaa sitä, miltä alue näyttää ulkopuolisten silmin. Alueen vetovoimaisuus on yksi avaintekijöistä siinä, kuinka Päijät-Hämeen alue menestyy tulevien vuosien ja vuosikymmenten kilpailussa uusista asukkaista ja yrityksistä. Tavoitteena on, että Päijät-Häme on vetovoimainen paikka asua ja yrittää.

Hyvän elämän Päijät-Häme -strategiassa alueen veto-voimaa edistetään kolmen teeman avulla:

1. Yrittäjyyden uudet ratkaisut

Yrittäjyys ja monipuolinen yritys rakenne luovat edellytykset alueen hyvinvoinnille ja kehitykselle. Toimenpiteen tavoitteena on vahvistaa laajasti alueen yrittäjyyttä. Yrittäjyyden tukemisessa painotetaan harvaanasutun ja ydinmaaseudun alueita. Toimialoista keskitytään etenkin matkailu- ja palvelualan yritysten sekä uusituvia luonnonvaroja jalostavien yritysten kehittämiseen.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Tuetaan mikroyritysten sekä maatilan yhteydessä harjoitettavan muun yritystoiminnan tuottavuuden

kasvua parantavia kone- ja laiteinvestointeja.

- Tuetaan käynnistämisavustuksella yrityskokeiluja, osa-aikaista yrittäjyyttä sekä omistajanvaihdosten suunnittelua. Pääpaino käynnistämisavustuksissa on harvaanasutulla ja ydinmaaseudulla toimivissa yrityksissä.
- Tuetaan kehittämisavustuksella yritystoiminnan aloittamista ja kehittämistä.
- Tuetaan yritysten välisen yhteistyön kehittämistä tukemalla yritysryhmähankkeiden syntymistä ja toteuttamista.
- Kehitetään yritysneuvontaverkoston toimivuutta yhteistyöllä ja koulutuksella.

Mittarit: Tuettujen yritystukitoimenpiteiden määrä ml. investointituet, kehittämisavustukset ja kokeilutuet, uudet työpaikat, naisten ja nuorten osuus yrittäjistä ja syntyneistä työpaikoista, kehitettyjen maaseutuyritysten ja biotalousyritysten määrä.

5. Asuminen, arjen turvaaminen ja varautuminen

Uudenlaiset asumis- ja energiaratkaisut mahdollistavat monimuotoisen asumisen niin kuntakeskuksissa kuin kylissä. Arjen turvallisuus muodostuu toimivista palveluista, joihin kuuluvat niin yhteiskunnan tarjoamat arjen peruspalvelut kuin toimivat kaupalliset palvelut. Turvallisuuden tunnetta luo varautuminen elämän erilaisiin muutos- ja kriisitilanteisiin. Tavoitteena on turvallinen ja sujuva arki asuinpaikasta riippumatta.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Tuetaan uudenlaisten asumis- ja palveluratkaisujen suunnittelua ja toteuttamista. Esimerkkinä esim. erilaiset palveluasumiseen, ekologisuuteen, yrittäjyyteen tai harrastuksiin pohjautuvat asumisratkaisut.
- Tuetaan paikallisten ja alueellisten varautumissuunnitelmien ja kyläturvallisuuden parantamista yhteistyössä kylien, kuntien, pelastustoimen ja Hyvinvointialueen kanssa.
- Tuetaan paikallisten energiaratkaisujen ja uusiutuvan energian käyttöönottoa ja kehittämistä.
- Tuetaan paikallisten vesi-, tietoliikenne- ja energiaosuuskuntien turvallisuutta ja varautumista kriisitilanteisiin.
- Tuetaan kuntien ja kylien yhteistyön kehittämistä esimerkiksi asumisratkaisussa ja maankäytön suunnittelussa.

Mittarit: Turvallisuutta ja varautumista parantavien kehittämishankkeiden ja investointien määrä, uudenlaisten asumis- ja palveluratkaisujen määrä, tehdyt energiainvestoinnit ja -suunnitelmat, yhteistyötä parantavien toimenpiteiden määrä, toimenpiteistä hyötyvän maaseutuväestön määrä.

3. Monipaikkaisuus

Monipaikkaisuuden myötä ihmisen kiinnostus kulloistakin ympäristöä ja yhteisöä kohtaan lisääntyy, jolloin hänet on mahdollista saada mukaan paikalliseen kehittämis- ja harrastustoimintaan. Monipaikkaisuuden tukemisessa tavoitteena on vahvistaa paikallistaloutta sekä paikallisyhteisöä ottamalla monipaikkaisesti asuvat entistä paremmin huomioon ja mukaan paikalliskehittämiseen.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Tuetaan monipaikkaisuuden kasvua kehittämällä mm. erilaisia etätyöpalveluita ja -pisteitä.
- Edistetään yhteisöllisten matkustustapojen kehittämistä sekä erilaisten uusien matkustuspalveluiden syntymistä.
- Aktivoidaan vapaa-ajanasukkaita toimimaan aktiivisemmin alueen kehittämisessä.
- Edistetään kunnan ja monipaikkaisten asujien välistä yhteistyötä ja vuoropuhelua.

Mittarit: Toimenpiteiden avulla syntyneiden uusien yhteistyömuotojen määrä, tehtyjen kehittämistoimenpiteiden määrä, syntyneet uudet palvelut sekä toteutetut investoinnit, toimenpiteistä hyötyvän maaseutuväestön määrä.

5.3 LUMOVOIMAINEN PÄIJÄT-HÄME

Alueen lumovoima rakentuu luonnosta, kulttuurista ja ruuasta, jotka saavat ihmiset irrottautumaan arjesta ja sen tuomasta stressistä. Alueen lumovoimaa ja sen lisäämistä hyödynnetään ihmisten hyvinvoinnin parantamisessa sekä matkailun kehittämisessä. Lumovoimaa vahvistetaan sekä matkailijat että asukkaat huomioon ottaen. Tavoitteena on, että Päijät-Häme on erottuva ja ainutlaatuinen, vetoaa positiivisiin tunteisiin ja tuottaa elämyksiä.

Päijät-Hämeen lumovoimaa vahvistetaan seuraavien teemojen avulla:

1. Puhdas luonto ja vesistöt

Alueen puhdas ja monimuotoinen luonto ja sen kestävä käyttö luovat pohjan alueen ihmisten virkistytymiselle, elinkeinoille ja matkailun kehittämiselle. Tavoitteena on edistää yhteisen luonnonperinnön säilyttämistä ja vahvistamista tuleville sukupolville.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Tuetaan paikallis- ja yhteisölähtöisten vaka- ja virtavesien hoitosuunnitelmien ja luonnon tai maiseman kannalta tärkeiden alueiden kunnostus- ja hoitosuunnitelmien tekoa.
- Edistetään maanomistajien, kunnan ja muiden viranomaisten välistä yhteistyötä ympäristö- ja vesistökuunnostustoimenpiteiden toteutuksessa.
- Edistetään luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja kehittämistä.
- Tuetaan nuorten ympäristönkasvatushankkeita.
- Tuetaan edellä mainittuihin hankekokonaisuuksiin liittyviä pienimuotoisia investointihankkeita.

Mittarit: Toimenpiteen avulla tehdyt kunnostus- ja hoitosuunnitelmat, toteutuneiden kunnostushankkeiden määrä, toteutetut ympäristökasvatushankkeet ja niihin osallistuneiden lasten ja nuorten määrä, toteutuneiden yhteistyö- ja viestintähankkeiden määrä.

2. Lähiroka erikoistuotteiksi

Hämäläinen ruoka- ja juomakulttuuri luo luontaiset edellytykset paikallisen pienimuotoisen elintarviketuotannon ja niihin kytkeytyvän matkailun monipuolistamiselle ja vahvistamiselle. Toimenpiteen tavoitteena on luoda alueelle uusia laadukkaita ruokatuotteita sekä edistää alkutuotannon ja jalostuksen kannattavuuden parantamista.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Tuetaan maataloustuotteiden kauppakunnostukseen ja jatkojalostukseen liittyvien yritysten perustamista, kasvua ja kehittämistä.
- Tuetaan lähiruokatuotannon ml. kalatuotteet brändäämistä ja menekinedistämistä.
- Kehitetään jalostavien yritysten, ravintoloiden, matkailuyritysten sekä alkutuottajien välistä yhteistyötä esimerkiksi yritysryhmähankkeiden avulla.

- Mahdollistetaan maatalouden uusien innovaatioiden ja pienimuotoisten kokeilujen toteuttaminen mm. maatalouden kokeilutuen avulla.

Mittarit: Uusien yritysten, tuotteiden sekä syntyneiden työpaikkojen määrät, toimenpiteistä hyötyneiden maaseutuyritysten määrä, toteutuneet investointi-, käynnistys- ja kehittämisavustukset.

3. Elämyksillä lisää lumoa

Vapaa-ajan mahdollisuuksien kehittäminen vahvistaa alueen lumovoimaa ja lisää paikallisten asukkaiden sekä matkailijoiden viihtyvyyttä. Toimenpiteen tavoitteena on kehittää luontoon, liikuntaan ja paikalliseen kulttuuriin liittyviä tapahtumia, vapaa-ajan infrastruktuuria ja matkailua.

Teeman tavoitteita edistetään mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Tuetaan matkailua hyödyntävien ja paikallisten virkistysmahdollisuuksia parantavien yhteisölähtöisten investointihankkeiden toteuttamista.
- Tuetaan matkailuun liittyvän yritys toiminnan käynnistämistä ja kehittämistä.
- Kehitetään matkailun toimijoiden ja yritysten välistä yhteistyötä.
- Tuetaan paikallisten pienimuotoisten tapahtumien suunnittelua ja toteutusta.
- Tuetaan pienimuotoisten selvitysten ja kehittämistoimenpiteiden valmistelua ja toteuttamista.
- Tuetaan paikallisen kulttuuriperinnön vaalimista, taltioimista ja esilletuomista.

Mittarit: Tuettujen matkailua, kulttuuria ja liikunta-mahdollisuuksia parantavien investointihankkeiden määrät, tehtyjen selvitysten ja kehittämistoimenpiteiden määrä, uusien ja kehitettyjen tapahtumien määrä, yhteistyötä parantaviin toimiin osallistuneiden yhteisöjen määrä, tuettujen matkailuyritysten määrä, toimenpidettä toteuttavien yritystukitoimenpiteiden määrä.

6. Strategian seuranta ja arviointi

STRATEGIAN SEURANTAA tehdään systemaattisesti ja tietoperusteisesti hyödyntäen Leader-toiminnasta ja rahoitetuista hankkeista saatavia indikaattoritietoja, strategian toteutumista mittaavia tavoitteita sekä alueen kehitystä seuraavia tilastoja ja indikaattoreita. Lisäksi Päijänne-Leader käy aktiivista dialogia tärkeimpien kumppaneiden ja sidosryhmien kanssa saadakseen jatkuvaa palautetta toiminnan kehittämiseksi. Strategian seuraamisessa ja toiminnan arvioimisessa pyritään käyttämään mahdollisimman paljon apuna uutta teknologiaa ja tuotannonohjaustyökaluja. Tavoitteena on, että osa seurannasta olisi mahdollisimman reaaliaikaista ja kuormittaisi työntekijöitä ja hallitusta mahdollisimman vähän.

Toiminnan seurannan aikajakso on kalenterivuosi. Vuosittaisen seurannan keskeisiä teemoja ovat mm. strategian toteutuminen toimintalinjoittain, rahoituksen tavoitteiden sekä määrällisten tavoitteiden toteutuminen. Strategian toteutumisen pidemmän aikavälin seuranta tavoite on toiminnan vaikuttavuuden mittaaminen.

Strategian toteutumisen ja toiminnan vaikuttavuuden varmistamiseksi laaditaan kolmitasoinen mittaristo, joka muodostuu:

1. Vähintään vuosittain seurattavista **prosessimittareista**, jotka mittaavat toiminnan laatua. Tällaisia prosessimittareita ovat mm. rahoitusyhteydenottomäärät, hankehakemusmäärät, asiakastyytyväisyys sekä rahoitus-hakemusten käsittelyajat.
2. **Tulosmittareista**, joilla mitataan toiminnan tuloksellisuutta, suuntaa ja suuruutta. Tällaisia mittareita ovat

mm. syntyneiden yritysten määrä, yritysten liikevaihdon kehitys, syntyneiden työpaikkojen määrä, peruskorjattujen, rakennettujen ja paranneltujen rakennusten ja rakennelmien määrät. Hankkeita koskevat tulosmittarit tulevat suurelta osin valtakunnallisista tulosindikaattoreista.

3. **Vaikuttavuusmittareista**, jotka kertovat muutoksesta yhteiskunnan tasolla. Vaikuttavuusmittareita ovat mm. asukasluvun kehitys, työllisyys ja erilaiset yrittäjyysbarometrit. Vaikuttavuuden tarkempi seuraaminen ei ole mahdollista vuositasolla, vaan toiminnan vaikuttavuutta voidaan mitata 2–4 vuoden aikajaksoissa.

Ohjelmakauden ja strategian tarkemmat tavoitteet tullaan laatimaan vuoden 2022 loppuun mennessä, kun toimintaryhmän käytettävissä olevat resurssit sekä työkalut varmistuvat. Lisäksi ilmiölähtöisen strategian toiminnallistamiseen tehdään tarkemmat suunnitelmat hyödyntäen mm. SITRAn ilmiölähtöisen suunnittelun työkaluja.

Strategian toteutumisesta ja yhdistyksen toiminnasta tehdään ohjelmakauden puolivälissä väliarviointi. Sen tuloksia käytetään yhdistyksen toiminnan kehittämiseen ja strategisten toimenpiteiden suuntaamiseen. Väliarvioinnissa tutkitaan määrällisten tavoitteiden toteutumisen lisäksi myös laadullisia tavoitteita ja toiminnan yleistä laatua. Lisäksi pyritään selvittämään toiminnan vaikuttavuutta pidemmällä aikavälillä. Kauden lopussa tehdään loppuarviointi, jolla selvitetään toiminnan laajempaa vaikuttavuutta ja kerätään tietoa toiminnan kehittämiseksi. Väliarvioinnin ja loppuarvioinnin tekemisessä hyödynnetään toimintaryhmän ulkopuolista asiantuntemusta.

Saapuneet yritystukihakemukset, kpl	170	Ympäristökestävyyttä, ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista maaseutualueella edistävien toimien määrä, % myöntövaltuudesta	30
Rahoitetut käynnistysavustukset, ml. omistajanvaihdokset ja maatalouden kokeilutuki, kpl	25	Ympäristökestävyyttä, ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista maaseutualueella edistävien toimien määrä, kpl	50
Rahoitetut yrityksen kehittämisavustukset, kpl	40	Älykkäitä kyliä koskevien tuettujen strategioiden määrä, kpl	10
Rahoitetut yrityksen investointitukihakemukset, joista matkailuinvestointien osuus	75 15	Kehittämisen- ja investointihakemusten määrä, kpl	250
Rahoitetut yritystuet, kpl	140	Rahoitetut kehittämis- ja investointihankkeet, kpl	200
Uudet yritystukien kautta syntyneet työpaikat, joista naisten ja nuorten työpaikkoja, kpl	60 30	Alueiden väliset ja kansainväliset hankkeet, kpl	15
Yritystukiin myönnetty, % myöntövaltuudesta	15	Tehdyt talkootyötunnit, h	40 000
Kehitettyjen maaseutuyritysten ja biotalousyritysten määrä, kpl	100		

Taulukko 3. Päijänne-Leader ry:n strategian määrälliset tavoitteet, prosessi- ja tulosmittareita.

7. Strategian toimeenpano

7.1. Toimintaryhmien yhdistyminen

Päijät-Hämeen Leader-ryhmien yhdistymispohdinnat lähtivät konkreettisesti liikkeelle hallitusten tulevaisuustyöpajasta vuonna 2018. Seuraavana vuonna asiaa käsiteltiin hallitusten yhteisessä työpajassa. Leader-ryhmien hallitukset esittivät yhdistymistä ryhmien jäsenistölle kevätkokouksissaan 2020, joissa päätettiin yhdistymisprosessin valmistelun käynnistämisestä. Syyskokouksissa tehtiin varsinaiset yhdistymispäätökset.

Valmisteluvaiheessa keskusteltiin kaikkien toiminta-alueen kuntien kanssa yhdistymisestä ja sen vaikutuksista. Kuntien huoli liittyi keskuskaupunki Lahden rooliin Leader-rahoituksessa ja hallituspaikoissa. Kuntien huoli hälveni avattaessa Leader-rahoituksen periaatteita, sekä aluemääritystä, jossa Lahden kaupunkialueesta hyväksytään Leader-rahoituksen piiriin vain osa.

Yhdistysten syyskokousten yksimielinen kanta oli, että yhdistyminen vahvistaa Leader-organisaatiota ja turvaa osaamisen ja hiljaisen tiedon säilymistä. Se mahdollistaa myös henkilökunnan erikoisosaamisen ja kykyjen paremman hyödyntämisen ja kehittämisen.

Ohjelmakauden vaihteessa yhdistymisen konkreettisuudessa laaditaan sopimus, joka määrittelee tulevan hallituksen jäsenten nimeämisprosessin ja kierron. Tarkoituksena on taata mahdollisimman tasainen edustus jokaisesta toiminta-alueen kunnasta, millä pyritään vahvistamaan luottamusta kahden entisen Leader-alueen välillä.

7.2 Toimintaryhmän hallinto

Yhdistyksen ylintä päätöksentekovaltaa käyttää kaksi kertaa vuodessa kokoontuva yhdistyksen kokous. Yhdistyksen päivittäisen toiminnan järjestämisestä ja hank-

keita koskevien rahoituspäätösten tekemisestä vastaa yhdistyksen 12-jäseninen hallitus. Jokaisella hallituksen jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Yhdistyksen hallituksessa noudatetaan Leader-periaatteen mukaista kolmikantajaottelua. Hallituksen jäsenet nimetään siten, että he edustavat tasapuolisesti alueen kuntia, alueen asukkaita sekä alueen yhdistyksiä ja yhteisöjä. Hallitus kokoontuu noin 10 kertaa vuodessa.

Leader-hallinnon ja -aktivoinnin parissa työskentelee pääsääntöisesti kolme henkilöä. He ovat toiminnanjohtaja, kehittämisspäällikkö ja talouspäällikkö. Lisäksi yhdistyksellä on palkattua henkilökuntaa elinkeinokalatalouden ja kylätoiminnan edistämisessä.

Vakituisen henkilökunnan lisäksi yhdistys tulee hyödyntämään ostopalveluita ja Leader-ryhmien yhteisiä työntekijöitä ohjelman toimeenpanossa. Tällaisia asioita voivat olla mm. erilaisten selvitysten ja arvioiden teko, viestinnän suunnittelu ja toteutus, yritystukineuvonta ja taloushallinto. Tällä hetkellä Päijänne-Leader tuottaa Leader-ryhmä Pohjois-Kymen Kasvu ry:lle taloushallinnon palveluita.

Yhdistyksen päätoimipiste tulee sijoittamaan yhdistyksen nykyisissä toimitiloissa Asikkalan Vääksyssä. Tämän lisäksi yhdistys säilyttää pienen toimipisteen Lahdessa. Tällä pyritään parantamaan alueellisia palveluita, vähentämään toimintaryhmän ja hankehakijoiden matkakustannuksia ja matkustukseen käytettyä aikaa.

Leader-toimintatavan osaamista ylläpidetään henkilöstön ja hallituksen vuosittaisten koulutusten, laatukäsikirjan sekä ohjelmakauden aikana toteutettavan ulkoisen väliarvioinnin avulla. Laatukäsikirja päivitetään Leader-ryhmien yhdistymisprosessin ja uuden ohjelmakauden tuomien muutosten myötä.

7.3 Aktivointi, hankeprosessi ja valintakriteerit

Toimintaryhmän tekemien aktivointitoimenpiteiden tarkoituksena on tiedottaa rahoitusmahdollisuuksista, innostaa potentiaalisia hakijoita hakemaan rahoitusta ja auttaa hakijoita hankkeiden suunnittelussa. Hanke- ja rahoitusneuvonta tulee perustumaan edellisten ohjelma-kausien kokemusten mukaan henkilökohtaiseen ohjaukseen ja tapaamisiin. Hankepalavereiden järjestämisessä hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan sähköisiä työvälineitä, mutta niiden käyttö ei kuitenkaan poista tarvetta kasvotusten tapahtuviin tapaamisiin ja neuvontaan. Päijänne-Leader tulee jatkamaan kuluvalle ohjelmakaudella käytettyjen PopUp -toimistopäivien järjestämistä alueen kunnissa. PopUp-toimistopäivissä yhdistyksen työntekijät työskentelevät ja ovat tavattavissa kulloisenkin kunnan alueella olevassa etätyöpisteessä tai kunnantoimistossa. Tavoitteena on madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä Leader-toimiston väkeen sekä parantaa toimintaryhmän ja kuntien välistä tiedonvaihtoa. Henkilökohtaisten tapaamisten lisäksi yhdistys tulee järjestämään ohjelmakauden aikana erilaisia koulutuksia ja rahoitusinfoja hanke- ja yritysrahoitusmahdollisuuksista sekä hankkeiden toteuttamiseen liittyvistä hallinnollisista asioista.

Yhdistyksen työntekijöillä on keskeinen rooli aktivoinnissa ja hankeprosessin eteenpäinviemisessä. Leader-henkilökunnan lisäksi aktivointia tekevät Päijänne-Leaderin kyläjaosto ja kyläaktivaattori. Hallinnoimalla ja tarjoamalla toiminta-alusta maakunnalliselle kylien yhteenliittymälle parannetaan tiedonsaantia kylätason

kehittämistarpeista. Päijänne-Leaderin hallituksen rooli aktivointi- ja hankeprosessissa keskittyy päätöksentekoon, toiminnan suunnitteluun sekä tiedon välittämiseen omille verkostoille ja sidosryhmille.

Hankehaussa tullaan hyödyntämään teemallista aktivointia, mahdollisia teemahakuja sekä valintajaksoja. Mahdolliset teemahaut ja teemalliset aktivointitoimenpiteet toteutetaan hallituksen tekemien vuosisuunnitelmien mukaisesti. Hankeprosessi on esitetty kuvassa 5.

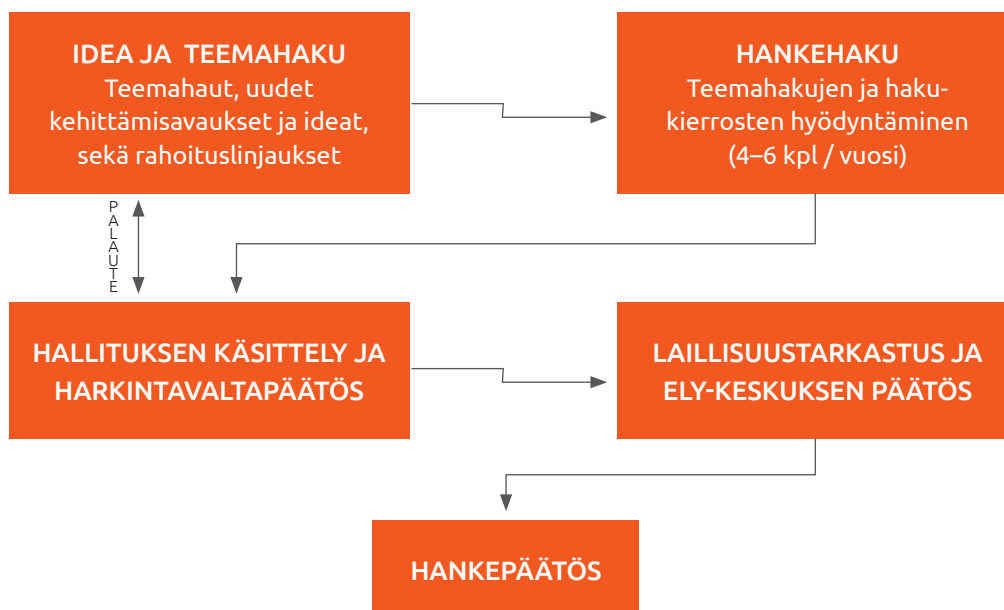
Hallituksen hankepäättöä ohjaavat hankkeiden valintakriteerit. Valintakriteereissä tullaan painottamaan mm. vaikuttavuutta, paikallislähtöisyyttä, strategian läpileikkaavana teemana kestävyyttä, strategianmukaisuutta ja hankkeiden panos-tuotos -suhdetta. Valintakriteerien lisäksi hallitus voi ohjelman edetessä tehdä erilaisia rahoituslinjauksia, jotka ohjaavat päätöksentekoa ja hankeaktivointia.

Toimintaryhmä tulee yhteensovittamaan omat yritysrahoituslinjauksensa Hämeen ELY-keskuksen kanssa, jonka seurauksena ne tulevat olemaan pääsääntöisesti yhtenevät.

7.4 Viestintä

Ohjelmakauden alussa Päijänne-Leader ry panostaa erityisesti uudesta toiminta-alueestaan, päätöksenteon organisoinnista ja uuden strategian sisällöstä viestimiseen. Ennen ohjelmakauden alkamista laaditaan erillinen viestintästrategia.

Leader-ryhmillä on myös rooli alueensa tilannekuvan luomisessa ja siitä viestimisessä erilaisissa yhteyksissä.

Kuva 5. Päijänne-Leader ry:n hankeprosessi.

Viestintää tulee tarkastella kokonaisuutena, jossa oma roolinsa on paitsi henkilöstöllä, myös hallituksen jäsenillä ja Leader-rahoitusta saaneilla toimijoilla. Vuorovaikutus ja henkilökohtaiset tapaamiset sidosryhmien kanssa eri yhteyksissä ovat merkittävä osa viestintää.

Päijänne-Leader ry:llä on käytössään verkkosivut, FB- ja Instagram-tilit ja sähköiset uutiskirjeet. Jäsenistölle lähetetään kaksi kertaa vuodessa paperinen uutiskirje. Kala- ja kylätoiminnan osalta viestintää hoidetaan vastaavien työkalujen avulla.

Jatkossa panostetaan entistä enemmän viestinnän ajantasaisuuteen, mediaviestintään ja toimivien mediasuhteiden luomiseen. Uudelle ohjelmakaudelle luodaan mediatiedottamisen prosessit, joissa hallituksen kokouksista ja niiden päätöksistä viestitään kokousten jälkeen. Myös hanketoimijoita kannustetaan edelleen viestimään aktiivisesti omista hankkeistaan. Lisäksi panostetaan ryhmän toiminnan vaikuttavuudesta viestimiseen määräajoin.

7.5 Yhteistyö ja verkostot

Yhteistyö ja verkostot ovat merkittävässä roolissa strategian menestyksessä toteuttamisessa sekä paikallisessa kehittämisessä. Yhteistyöllä ja vuorovaikutuksella verkostoissa tuotetaan uusia ratkaisuja ja innovaatioita, sparrataan ja jalostetaan ajatuksia yhdessä vuoropuhelun keinoin. Päijänne-Leaderissä tehdään aktiivisesti töitä verkoston toimivuuden ylläpitämiseksi ja yhteistyön sujuvoittamisen eteen. Strategia kannustaa luomaan uusia yhteistyöverkostoja ja kumppanuuksia.

Alkavalla EU-ohjelmakaudella Päijänne-Leader tulee panostamaan entistä enemmän verkostomaiseen aktiivointi- ja kehittämistyöhön. Verkostotyön pohjana toimii strategiaprosessin aikana tehty verkostanalyysi. Analyysin pohjalta Päijänne-Leader on tunnistanut alueeltaan oman toimintansa ja strategian toteuttamisen kannalta keskeisimmät verkostot, joiden toimintaan yhdistys osallistuu aktiivisesti. Verkostomaisella työtavalla pyritään vastaamaan monimutkaistuvan maailman aiheuttamiin entistä monitahoisempiin ongelmiin. Verkostomaisella toiminnalla saadaan yhdistettyä alueen toimijoiden erilaista osaamista ja voimavaroja mm. meneillään olevan vihreän muutoksen ja digitaalisen murroksen aiheuttamien haasteiden ratkaisemiseksi. Olemassa olevia verkostoja hyödynnetään etenkin alueen aktiivointiin, asiantuntijuuden kasvattamiseen sekä kehittämistoimenpiteiden suunnitteluun ja resurssien allokointiin.

Päijänne-Leader tekee tiivistä yhteistyötä paikallisten yhdistysten, organisaatioiden, asukkaiden, muiden Leader-ryhmien, elinkeinojen kehitysyhtiöiden, Päijät-Hämeen liiton ja Hämeen ELY-keskuksen kanssa. Lisäksi

yhteistyöverkostoissa on mukana laajasti paikallisia, alueellisia ja valtakunnallisia toimijoita.

Päijänne-Leaderin konsernimainen toimintatapa pitää sisällään kaksi keskeistä toimijatahoa, Sisä-Suomen Kalaleader ja Päijät-Hämeen Kylät, joilla on omat verkostonsa. Verkostot risteävät Leader-toiminnan verkostojen kanssa.

Sisä-Suomen Kalaleaderin tehtävänä on vaikuttaa positiivisesti elinkeinokalatalouden kehittämiseen sisävesialueella, lisätä kalastuksen, vesiviljelyn, kalanjalostuksen ja kalakaupan mahdollisuuksia, kehittää kalastusmatkailua, vastata osaltaan alan globaaleihin kehittämissaasteisiin sekä edesauttaa valtakunnallisten kehittämissaasteiden saavuttamista. Sisä-Suomen Kalaleaderin toiminta-alue kattaa Keski-Suomen ja Päijät-Hämeen maakunnat sekä Kuhmoisten, Pertunmaan ja Kouvolan kunnat. Sisä-Suomen Kalaleaderin toiminta-alueen vesistöt kuuluvat pääosin Kymijoen päävesistöalueeseen.

Päijänne-Leaderin kyläjaosto, **Päijät-Hämeen Kylät**, toimii maakunnallisena kylien yhteenliittymänä. Se kannustaa alueen yhdistysten, yhteisöjen ja kylien asukkaita yhteistoimintaan kotiseutunsa kehittämiseksi. Lisäksi se edistää kylien, päättäjien ja viranhaltijoiden välistä vuoropuhelua. Tavoitteena on säilyttää kylät elinvoimaisina, lisätä koko seudun kehittämiseen liittyvää osaamista ja lisätä kokemusten vaihtoa toiminta-alueen kylien välillä kansainvälinen yhteistyö mukaan lukien. Pertunmaan osalta kylien edunvalvontaa tekee Järvi-Suomen Kylät ry.

Päijänne-Leader ry:n verkostot ja niiden toiminta on kuvattu dynaamisessa verkostanalyysissä (liite 2.)

7.6 Kansainvälisyys

Kansainvälisen toiminnan intensiteetti Päijänne-Leaderissä on ollut vaihteleva. Kansainvälisiä hankkeita on kuitenkin ollut käynnissä koko ajan. Kansainvälisyyden edistämällä on roolinsa paikalliskehittämisen organisaatiossa, sillä sen kautta voidaan omaksua uusia ideoita ja toimintamalleja, laajentaa näkökulmia, vahvistaa identiteettiä ja henkistä pääomaa. Erityisesti nuoria pyritään aktivoimaan mukaan kansainvälisen toiminnan avulla.

Päijänne-Leader avaa uusia ovia kansainvälisyyteen Leader-Afriikka -hankkeessa, jonka tavoitteena on viedä Leader-metodia yhteistyössä Lähetysseuran kanssa Zimbabwen maaseudulle. Kansainvälisyyttä toteutetaan myös yhteistyössä muiden Leader-ryhmien ja kalaleader-ryhmien kanssa sekä Leader-ryhmien kansainvälisen yhteistyöorganisaation ELARDin ja Euroopan komission alaisen kalastuksen yhteistyöverkoston FARNETin kautta.

8. Rahoitussuunnitelma

PÄIJÄNNE-LEADERIN hakema rahoitus EU:n maaseuturahaston CAP-rahoitus strategiaa toteuttaviin toimiin rahoituskaudelle 2023–2027 on esitetty alla olevassa taulukossa. Kokonaisrahoituskehys on 12 973 008 euroa, josta julkisen rahoituksen (EU+valtio+kunnat) osuus on 8 906 761 euroa. Yksityisen rahoituksen tavoite on 35 % kokonaisrahoituksesta eli 4 066 247 euroa.

Strategian toteuttamisessa käytetään lisäksi muista

rahastoista haettavaa rahoitusta Päijänne-Leaderin hallinnoimien hankkeiden rahoittamiseen sekä kunta-rahoitusta Kalaleader-toiminnan rahoittamiseen. Muiden rahoituslähteiden käytössä tehdään yhteistyötä Kalaleaderin ja Päijät-Hämeen kylien kanssa. Erityisesti ympäristö- ja vesistökyymyksiin, älykkäiden kylien kokonaisuuteen ja työllisyyteen pyritään etsimään myös muita rahoituslähteitä sekä yhteistyökumppaneita.

	EU (43%)	VALTIO (37%)	KUNTA (20%)	JULKINEN RAHOITUS YHTEENSÄ (€)	JULKINEN RAHOITUS (%)	YKSITYINEN RAHOITUS (TAVOITE)	KOKONAI- RAHOITUS YHTEENSÄ
Pitovoimainen Päijät-Häme 30%	974 157	838 228	453 096	2 265 480		1 219 874	3 485 354
Vetovoimainen Päijät-Häme 40%	1 298 875	1 117 637	604 128	3 020 640		1 626 499	4 647 139
Lumovoimainen Päijät-Häme 30%	974 157	838 228	453 096	2 265 480		1 219 874	3 485 354
Strategiaa toteutavat toimet yhteensä	3 247 188	2 794 092	1 510 320	7 551 601	65	4 066 247	11 617 848
Toimintaraha	582 719	501 409	271 032	1 355 160	15		1 355 160
Yhteensä	3 829 907	3 295 502	1 781 352	8 906 761		4 066 247	12 973 008

Taulukko 4. Haettava CAP-rahoitus paikallista kehittämissuunnitelmaa toteuttaviin toimiin, euroa.

Lähteet

Luonnonvarakeskuksen tilastotietokanta, maatalous- ja puutarhayritysten määrät kunnittain.
Konsulttitoimisto MDI. 2020. Päijät-Hämeen Leader-ryhmien nykytilan kuvaus.
Perheyrittäjien liitto. 2018. Familybusinesses in Finland.
Päijänne-Leader ry. 2022. Nuorisokysely. Leader-rahoituksen myöntäminen.
Päijänne-Leader ry. 2021. Raportti erityisryhmiä edustavista yhdistyksistä 2021.
Päijänne-Leader ry. 2019. Yhdistysten koulutustarpeet kysely.
Päijät-Hämeen Liitto 2021. Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelma 2021–25.
Päijät-Hämeen Liitto. 2020. Päijät-Häme. Väestö.
Päijät-Hämeen Liitto. 2021. Päijät-Häme. Yritykset.
Päijät-Hämeen Liitto. 2020. Tilastoinfo. Työllisyysaste.
Päijät-Hämeen metsien kasvua kuvaavat tiedot, MHY Päijät-Häme.
Suomen Tilastokeskus. 2019. Perustieto-otanta Päijät-Hämeessä ja Pertunmaalla toimivista yhdistyksistä.
Tilastokeskuksen tilastotietokanta, asukas- ja yritysmäärät kunnittain.